
Pénzintézetek térbelisége Magyarországon

Geography of financial institutions in Hungary

Absztrakt

A tanulmány a pénzügyi földrajz egy új tudományterületével foglalkozik, melynek egy részterülete lehetőséget teremt a pénzügyi intézmények stratégiai döntéseinek vizsgálatára. A kutatás Magyarország példáján keresztül tárja fel a regionális elemzések pénzügyi aspektusának a jelentőségét, mivel a terciér szektor szereplői által alkalmazott telephelyválasztási módszertan eltér a termelővállalatokétól. Az elemzés célja, hogy a pénzintézeti fiókhálózatok – gazdaságos működéséhez szükséges – területi átrendeződései mentén bemutassa azok kiterjedtségét, illetve a takarékszövetkezeti integráció következményeit. Az eredmények egyrészt a pénzintézetek honlapján elérhető források, másrészt a Magyar Nemzeti Bank és az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adatbázisainak alapján kerülnek bemutatásra.

Kulcsszavak: integráció, kereskedelmi bank, pénzügyi földrajz, takarékszövetkezet

Abstract

Geography of finance is a new field of science which has a research field provides opportunities to examine the effects of financial institutions' strategic decisions. The paper illustrates the rising importance of this topic through the Hungarian example, because the site selection strategies of the market players of the tertiary sector are different from the production companies. The objective of this research is to represent the expansivity of the financial branches by the right of the territorial realignment of the branch network of financial institutions and the integration of Cooperative Credit Institutions. The data and information shown in the paper are based on the homepage of financial institutions and on databases of the Central Bank of Hungary and the National Regional Development and Territorial Information System.

Keywords: integration, commercial bank, geography of finance, cooperative credit institution

BEVEZETÉS

Kutatásomban a bankok és takarékszövetkezetek földrajzi elhelyezkedését elemezve kísérletet teszek ezen pénzüzetek stratégiai paramétereinek a felmérésére. A kutatás a közelség-távolság-digitalizálódó világ hármásának köszönhetően szoros kapcsolatban áll a lakossági igényekkel, így elemzésem a banki, illetve takarékszövetkezeti telepítési tényezőkre fókuszál. Kiemelek ezen a ponton egy tényezőt (digitalizáció), mely úgy vélem jelentősen hat a vállalatok, pénzüzetek működési stratégiájára, illetve a lakossági szokások alakulására egyaránt. A technológia, az informatika, az internet, a virtuális tér oly mértékben befolyásolja a fejlődést és innovációt, hogy nem szabad őket ignorálnunk.

Idézem Thomas L. Friedman könyvének néhány sorát, ami a fejlődésről, illetve az abban való részvételtől szól: *„Az a fontos, hogy mindig meglegyen a tudásunk és játékban maradjunk... A világ olyan, mint egy futballpálya, és jól kell teljesítenünk, hogy benne lehessünk a csapatban. Ha nem vagy elég jó, a pálya széléről kell végignézned a meccset...”* (Friedman, 2005, 159) A pénzügyi szektor manapság az útkeresés szakaszában jár, mivel a hagyományos szereplői új kihívásokkal szembesülnek.

Friedman idézete a takarékszövetkezetek jelenlegi helyzetét reprezentálhatja számunkra, hiszen az átalakulás, egyesülés fázisában vannak. Bodnár és munkatársai (2015) korábbi, illetve saját kutatásom jelenlegi eredményeit (fiókok térbeli elhelyezkedése) összevetve az 1993-ban jelenlévő 256 különböző takarékszövetkezetből az integrációs folyamat következtében 2017-ben csupán csak 61 működött Magyarországon. A gazdaságos működés és a régiós szintű lefedettség elérése érdekében tovább folytatódta a fiókszámracionalizálások, egyesülések és összeolvadások, így 2018-ra 12-re redukálódott a számuk. Az integrációs folyamat úgy vélem, hogy teljes egészében még nem zárult le, hiszen több időigényes átalakítás is szükséges a gazdaságos működéshez:

- átstrukturálás (munkatársak, fiókok);
- munkatársak képzése;
- vállalati szervezetek egységesítése;
- informatikai rendszerek egységesítése;
- szolgáltatások egységesítése.

A takarékszövetkezetek működésének összehangolása nem könnyű feladat, de a kereskedelmi bankoknak mindenképpen nyomon kell követniük a történéseket. A pénzüzeti szektorban jelenlévő bankok és takarékszövetkezetek térbeliségének összevetése ezért úgy vélem, hogy izgalmas eredményeket (eltéréseket) tárhat fel előttünk. A intézménytípusok napjainkban is eltérő működési sajátosságainak és gazdálkodásának kialakulását ugyanis több tényező befolyásolta, mint például:

- létrejöttük oka (profitszerzés, gazdaságélénkítés);
- nyújtott szolgáltatások köre és ennek változása;
- célcsoport (egyén/vállalat, falusi/városi, fiatal/középkorú/idős);
- fiókhálózat által lefedett terület nagysága (járás/megye/régió/ország).

Tanulmányomban a Magyarországra jellemző banki és takarékszövetkezeti rendszer ki- és átalakulásának a folyamatát ismertetem. A legfrissebb információk alapján a Takarékbank Zrt. 2018 novemberi közgyűlésén ismertette 5 éves stratégiáját, miszerint a jelenleg működő 12 takarékszövetkezet fúziójaként egy egységes Takarékbank létrehozását tervezik. Céljuk piaci részesedésük növelése egy egységes informatikai, ügyfélkiszolgálási rendszer, arculat és termékportfólió kialakítása által. Működési metodikájuk felülvizsgálatát több tényező miatt is fontosnak tartották: javult a gazdasági helyzet, nőtt a hitelkereslet és módosult a szabályozási környezet (pl. GDPR szabályok). (https://index.hu/gazdasag/2018/11/30/ezt_jelentette_be_a_takarekbank/) Tanulmányomban az említett 5 éves programot részleteiben még nem dolgoztam fel, tekintettel annak szeptember közepi leadására.

Elsőként témaválasztásom indoklását tekinthetjük át, majd rövid szakirodalmi kitekintést követően elemzem a hazai pénzügyi fiókhálózat múltját és jelenét. Bemutatom a távolságok szerepének a leértékelődését, mivel vizsgálataim során ezt a nézőpontot is szeretném kiemelni, kitérve természetesen a helyébe lépő egyéb telepítési összetevők feltárására. Gyakorlati oldalról mutatom be hazánk legjelentősebb pénzügyi intézményeinek fiókhálózatait, kitérve a lehetséges agglomerációkra. Véleményem szerint a pénzügyi intézetek is fontos szerepet látnak el a gazdaság élénkítésében, így szempontrendszerük megismerése lényeges számukra. Ehhez szeretnék kutatásommal hozzájárulni, melyben a Magyarországon fellelhető kereskedelmi bankok és takarékszövetkezetek térbeli elhelyezkedését mutatom be. Eredményeimet az említett irodalmi háttér keretei között értékelem, bemutatva a pénzügyi intézetek (kereskedelmi bankok, takarékszövetkezetek) földrajzi, regionális vetületeit a pénzügyi földrajz iránt érdeklődőknek.

1. TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

A regionális gondolkodás úgy vélem a gazdaság és társadalom kulcsfontosságú tényezőire (okokra, eredményekre, eltérésekre) adhat választ, így a pénzügyek terén sem szabad figyelmen kívül hagyni.

A kereskedelmi bankok kapcsán ismeretes, hogy az egész országot lefedő fiókhálózatokkal rendelkeznek, melyek által széles körben képesek a lakossági, önkormányzati és vállalati szektor számára szolgáltatásokat nyújtani.

A takarékszövetkezetekre azonban a nagybankokra jellemző országos lefedettség, illetve az egységes termékválaszték sem volt jellemző, mindemelllett az integrációt megelőzően legfeljebb egy megyére terjedt ki hálózatuk. Tevékenységüket ezek az adottságok jelentősen korlátozták, hiszen ügyfeleik (tagjaik) emiatt nem tudták pénzügyeiket az ország bármely pontján egységes választék mellett intézni. Az egyesületeket követően a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szövetkezetének jelentése szerint regionális szinten csoportosították a takarékszövetkezeteket. A 12 regionális szövetkezet fúziók általi létrehozására a szervezet szerint azért volt szükség, hogy versenyképesebbé válhassanak a takarékok. Mindezt egységesített, a régió területén bárhol elérhető, korszerű szolgáltatásokat nyújtó fiókok

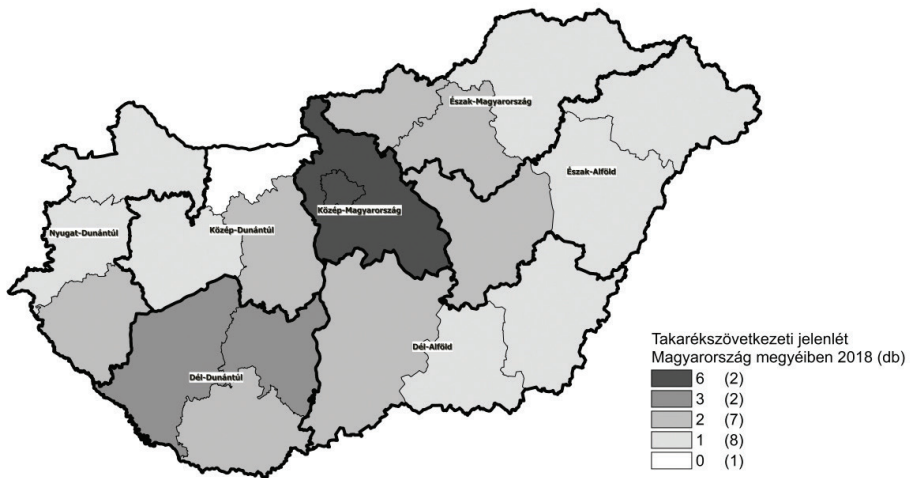
kialakításával szeretnék elérni. A „takarékszövetkezeti régiók” határvonalainak kialakításánál több tényezőt is figyelembe vettek (<https://szhisz.hu/tovabbi-4-regionalis-takarekszovetkezet-kezdt-e-meg-mukodeset-az-uj-evben/>):

- ügyféligények;
- lakosságszám;
- társadalmi, pénzügyi és üzleti szokások;
- közlekedés, infrastruktúra, elérhetőség;
- termelési láncok.

A 12 regionális takarékszövetkezet megyei lefedettségi térképét láthatjuk az 1. ábrán.

1. ábra: Regionális takarékszövetkezetek jelenléte Magyarországon, 2018

Figure 1 Number of Regional Cooperative Credit Institutions in Hungary, 2018

Forrás: SZHISZ adatai alapján saját szerkesztés

Magyarország 7 tervezési-statisztikai régióját a takarékszövetkezeti szektor 12 darab takarékszövetkezettel fedi le. A térképen láthatjuk, hogy megyéink több mint felében (11 megyében) egynél több takarékszövetkezet működik, ami a lefedettség egy érdekes metodikáját tárja fel előttünk. Mivel a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szövetkezete^[1] az 1. ábra szerint megyei bontásban határozta meg a takarékszövetkezetek területi lefedettségét, arra következtethetünk, hogy az átfedések valódiak és a „takarékszövetkezeti régiók” nem teljesen függetlenek egymás-

[1] Céljai között szerepel: vidék bankjának a létrehozása, szövetkezeti hitelintézetek versenyképességének a növelése, kockázatkezelés javítása (2013. évi 135. trv. a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról)

tól. Ennek természetesen az ügyfélkör kiszolgálásában, a szolgáltatások biztosabb elérésében jelentős szerepe lehet, de az áttekinthetőséget megnehezíti. Komárom-Esztergom megye az adatok szerint nem tartozik a takarékszövetkezetek által lefedett területek közé (két településen található fiók). Az oka ennek az, hogy a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezetének tagjai között nem csak takarékszövetkezeteket találhatunk, hanem bankokat és szolgáltatásfejlesztőt is. A 1. táblázatban láthatjuk a jelenlegi tagok közül azokat, melyek működésük során a takarékszövetkezeti formát kinőve kereskedelmi bankká alakultak. A Pannon Takarékos Bank fiókhálózata hivatott Győr-Moson-Sopron és Pest megye mellett a Komárom-Esztergom megyei ügyfélkör kiszolgálására.

1. táblázat: Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezetének bankká alakult tagjai

Table 1 Members of the Integration Organization of Cooperative Credit Institutions (changed to banks)

Alapításkori név	Alapítás éve	Kereskedelmi bankká válás utáni név	Kereskedelmi bankká válás időpontja
Kinizsi Takarékszövetkezet	1959	Kinizsi Bank Zrt.	2007. július 31.
Lánycsók és Vidéke Takarékszövetkezet	1958	Mohácsi Takarékosbank Zrt.	2008. november 01.
Igmándvidéke Takarékszövetkezet	1957	Pannon Takarékos Bank Zrt.	2011. január 01.

Forrás: A bankok honlapja alapján saját szerkesztés

A korábban Komárom-Esztergom megyében működő Környe-Bokod Takarékoszövetkezet, illetve a Győr-Moson-Sopron megyéhez kötődő Nyúl és Vidéke Takarékoszövetkezet 2015-ben olvadt be a Pannon Takarékos Bank Zrt.-be. A változások következtében megszűntek a konkrét szövetkezetek Komárom-Esztergom megyében, de mégis egy, az integrációhoz kötődő pénzügyi intézmény részét képezik. Láthatjuk tehát, hogy a takarékoszövetkezeti rendszer egy összetetten működő, bankokkal is kapcsolatban álló komplex struktúrát képez. Az integrációs folyamat lépéseinek nyomon követése nehéz feladat lenne, így jelen tanulmányban erre nem is vállalkozom. Ehelyett a térbeliségre helyezem a hangsúlyt, összehasonlítva a bankok és takarékoszövetkezetek települési megoszlását, feltárva az eltéréseket. Mindehhez természetesen szükséges bizonyos szakirodalmak áttekintése a következő témákban:

- pénzügyintézetek hazai történetisége;
- pénzügyintézetek regionalitáshoz fűződő kapcsolata;
- telephelyválasztás elmélete.

A továbbiakban ezért elsőként rövid áttekintést olvashatunk az említett elméleti háttérrel, majd friss adatok alapján ismerkedhetünk meg a pénzügyi földrajz eme szegmensével.

2. A PÉNZÜGYI INTÉZMÉNYEK SPECIFIKUMAI

2.1. BANKOK ÉS TAKARÉKSZÖVETKEZETEK

Elsőként ismertetem az említett intézmények rövid múltját, mivel kialakulásuk eltérő okokra vezethető vissza. Gál (2017) és Moizs (2013) pénzintézetek fejlődéstörténetét elemző tanulmányai alapján térek ki az 1880-es évektől kezdődően a pénzintézetek történetiségére. Országunkban ekkoriban helyeződött át a növekedés súlypontja a vidéki központokra (1894-re már 752, 1910-ben pedig már 4 425 hitelintézetet számlált hazánk, melyek kevesebb, mint 5%-a volt főváros központú), így a vidéki bankcentrumok tőkekibocsátókká válhattak és vonzáskörzetük újabb pénzintézetekkel bővíthetett. Kelet-Délkelet Magyarország bankpiacai a nyugati országrész fejletlenek számító pénzcentrumaihoz képest nagyobb fejlődési dinamikát mutattak. Az ország 10 legnagyobb vagyonnal és betétállománnyal rendelkező bankcentruma közül 8-nak így indokolt volt a keleti régióban való jelenléte. Ezt követően megindult egy beolvadási folyamat, melynek során a helyi pénzintézetek az országos hálózatu bankokba integrálódtak. A történéseknek köszönhetően a szövetkezetek regionális autonómiájuk részleges elvesztésével szembesültek. Az országos pénzügyi központok dominanciája megerősödött, mivel 1913-ban már a pénzintézeti eszközállomány közel 60%-a centrumként funkcionáló településeken elhelyezkedő hitelintézeteknél koncentrálódott. A bankcsoportok építése (országos hálózat kiépítése, fiókosítás) megindult, ami jellemzően a már működő pénzintézetek felvásárlását vagy fiókká alakítását jelentette. A második világháború, az ezzel járó hiperinfláció, illetve az azt követő diktatúra következtében jelentősen csökkent a szövetkezetek száma. Az események következményeképpen az Országos Takarékpénztár (OTP) a bankügyletek végzésére kizárólagos jogosítványt kapott.

A diktatúra következtében az új ideológiával (társadalmi-gazdasági szerkezet állami, direkt eszközökkel történő átalakítása) való összeférhetlensége miatt 1952-re felszámolták a szövetkezeteket. Ezt követően gyorsan fény derült arra, hogy szükségyszerű a helyi hitelintézetek jelenléte, mivel a mezőgazdasági termelés kibontakoztatásához ezen pénzintézetek nélkülözhetetlenek. Az 1956-os évtől ezért a pénzügyminiszter 11/1956. számú rendelete értelmében ismét lehetett takarékszövetkezeteket létesíteni. A törvényi szabályozás változásának köszönhetően 1957-ben 69 szövetkezet jött létre és számuk folyamatosan növekedett (1958-ban 212, 1971-ben pedig 388 szövetkezet számlálhattunk hazánkban). Látszik tehát, hogy a banki és takarékszövetkezeti rendszer összefonódása a bankok által kezdeményezett egyesülésekben és felvásárlásokban nyilvánult meg. A takarékszövetkezetek nem voltak könnyű helyzetben, hiszen az 1800-as évek végét, 1900-as évek elejét jellemző kiterjedt fiókhálózatuk a világháborút követően megszűnt. Második „virágkoruk” az 1950-es évek közepére tehető, mivel ekkor újrakezdődhetett hazánkban a szövetkezetesítés. A rendszerváltást követően azonban

egy alulbankosított piac állt a bankszektor rendelkezésére, melyet mélységében (közvetítés) és területiségében (fiókositás) is bővíteni kellett. Az 1990-es években Magyarország pénzügyi szektora vitathatatlanul elmaradt a fejlettebb országokétól. Az 1996 és 1998 közötti időszakban ezért kezdetét vette a fiókhálózatok újabb expanziója, mely a korábban már említett módszerek (felvásárlás, fiókká alakítás, új fiókok nyitása) alkalmazásával zajlott. A 2006 és 2008 közötti időszakban az 1990-es évekhez hasonlóan megismétlődött a fiókhálózat építési „verseny”, a gazdasági világválságot követően azonban átfordult ez az expanzió egy hálózati konszolidációs folyamattá (Gál, 2017; Moizs, 2013).

Banai és munkatársai (2010) vizsgálták a külföldi szakmai tulajdon arányát Magyarországon. Eredményeik szerint 1990-ben 5%-ot tett ki a bankszektor ezen szegmense, a részarány folyamatosan nőtt a „zöldmezős” beruházásokként alapított főként osztrák, német, németalföldi és olasz bankokkal. Az 1990-es években zajló privatizáció után az ezredfordulót követően 70%-ra emelkedett a külföldi bankok tulajdonosi részaránya. A külföldi bankok kezdetben csak a vállalati szektorban tudtak helytállni, szemben a lokális bankokkal, amelyek a lakossági szegmensben versenylőnnyel rendelkeztek. Az információs aszimmetria jelentette az egyik korlátot, hiszen a magyar háztartások csak rövid hiteltörténetre tekinthettek vissza ekkoriban. A helyi pénzintézetek több információval rendelkeztek, mivel folyamatosan jelen voltak a településeken. Kiemelendők a háztartási szegmens speciális igényei is, melyek jelentősen eltérnek a vállalatiaktól. Előbbi eléréséhez ugyanis jelentős fiókhálózat szükséges, ami emiatt több munkatársat igényel, mint a vállalati üzletág. A felmerült tényezők költségvonzatainak figyelembevételével a külföldi bankok számára sokáig nem érte meg jelen lenni ezen a piacon.

Területi aspektusban gondolkodva a XX. század második felében – a hitelszövetkezeteknek az ideológiai összeférhetetlenségből adódó felszámolását követően – vált teljesen világossá az, hogy az Országos Takarékpénztár nem elegendő a vidéki térségek számára. A községi igények eltérnek a várositól, ráadásul a földrajzi távolság is fontos szerepet játszott ekkoriban, így még ha szelíd profitabilitás mellett is, de szükségessé vált helyi igényekre specializálódott hitelintézetek, azaz takarékszövetkezetek létrehozása. A vidéki szövetkezetekre ezért úgy tekinthetünk, mint a rossz gazdasági helyzetben lévő falvak (lakosság, ipar, mezőgazdaság) számára könnyen elérhető pénzügyi intézmények. A rendszerváltást követő bankrendszer és piaci szabályozás változásainak hatására a már meglévő pénzügyi intézmények változni kényszerültek. A takarékszövetkezetek rájöttek arra, hogy a központosítás, a folyamatos közös fejlesztés hatékonyabb, alacsonyabb költségű működést biztosíthat számukra (Moizs-Szabó, 2012).

A takarékszövetkezetek a részjegy tulajdonosok adott földrajzi lokalizációját figyelembe véve hoztak létre pénzintézetet, mivel fontos volt számukra a tulajdonosi érdek a telephelyek megválasztásában. Alapításukat – mint láttuk – a vidékre jellemző, várositól eltérő helyzet elengedhetetlenné tette. A kereskedelmi bankok pedig elsősorban külföldi bankok magyarországi fiókjai (voltak), így őket a profitorientáltabb telephelyválasztás motiválta, azonban igazán magyar tulajdonú hitel-

intézetként sokáig csak a takarékszövetkezetek működhettek. Véleményem szerint az idő előre haladtával ezen intézmények működési rendszere, stratégiája az ügyfélkör azonossá válása miatt egyre inkább közelíteni fog egymáshoz. Az ügyfelek lehetséges igényeit (pl. gyors, de hatékony ügyintézés; online ügyintézés) figyelembe véve úgy vélem, hogy a pénzintézeteknek stratégiáikat a fiatalabb generációk elvárásainak megfelelően kell alakítaniuk a jövőbeli sikeresség érdekében.

Érdekes kérdés a helyi, adott térhez kötődő bankrendszerek regionális gazdaságban való részvétele, illetve attól való függősége. A releváns szakirodalmak szerint két fő irányvonalat különböztethetünk meg az említett nézőpontból közelítve a folyamatot. A neoklasszikus elmélet szerint az integrált nemzeti bankrendszerre kell fókuszálni, így kihasználva a méretgazdaságossági előnyt a pénz megfelelő helyre való eljuttatásához (Kohn, 1998). A másik direktíva a postkeynesi, mely szerint az a legjobb, ha a pénz azon régióban marad, ahol létrejött, elősegítve a bankrendszer helyi gazdaságba való beágyazódását (Dow, 1994; Gál, 2010). A takarékszövetkezetekre jellemző ez a fajta lokalitás, a helyi érdekek előtérbe helyezése; működésüket azonban hírnevük, ismertségük szintje erősen befolyásolja. Alapfilozófiájuk szerint a térségi érdeket tartják szem előtt és annak finanszírozásához járulnak hozzá. A napjainkban is zajló globalizáció hatásainak köszönhetően ezen funkciójukat csak egy országos hálózat részeként lennének képesek ellátni. A lakossági és vállalati szegmens egyre szélesebb körű szolgáltatási igénnyel áll elő, miközben a szakmai elvárások (pl. technológia folyamatos fejlesztése) is egyre magasabb szintűek. A szövetkezetek ezért egyesülések révén próbálnak egyre nagyobb üzleti erőt kialakítani annak érdekében, hogy lokális és egyben globális szinten is helyt tudjanak állni (Kiss, 2009). A következőkben emiatt a telephelyelméletek kialakulásának rövid fejlődéstörténetét tekintjük át.

2.2. A TELEPHELYVÁLASZTÁS PROBLÉMAKÖRE

A regionális gondolkodásmód keretein belül Johann Heinrich von Thünen már az 1700-as években foglalkoztatta a térbeliség. Munkássága során figyelembe vette a fizikai távolságot, illetve a piacok elhelyezkedését. Az elméletek változása, kibővülése következtében Lengyel Imre és Rechnitzer János (2004) arra a következtetésre jutottak, hogy a gazdasági szereplők átgondolt döntéseik meghozatalához számos vállalatspecifikus szempontot vesznek figyelembe. Gazdasági és ezen a kérdéskörön átívelő összetevők együttesen befolyásolják a vállalatok ezen elképzeléseit, miközben önön méretükből, kiterjedtségükből adódóan is eltérők lehetnek az optimális feltételek számukra. Kívülállóként nem könnyű meghatározni, hogy a gazdaság egyes szereplői számára mi lehet a legmegfelelőbb választás, de azt el kell fogadni, hogy mindenkinek alkalmazkodnia kell a világunkat érintő globális változásokhoz. A fejlődési folyamatok folytonosságának köszönhetően Manuel Castells már 1996-ban felhívta a figyelmet arra, hogy az idő és a távolság egyre inkább veszíteni fog jelentőségéből, amennyiben az információs társadalom ilyen gyors ütemben gyarapodik (Castells, 1996).

Az általános elméletekről áttérve a pénzügyi piacok világába elmondható, hogy az innovációk következtében ezen intézmények is trendkövető magatartást folytatnak. Minderre kihatással van az, hogy a pénzügyi tranzakciók elektronikus formájú térnyerésének következtében az időbeli korlátok megszűnőben vannak. A távolabb elhelyezkedő telephelyek hálózatba való bevonása leegyszerűsödik, illetve a közelség/szomszédság is egyre nagyobb figyelmet kap (Boschma, 2005; Lengyel, 2010). Észrevehető a kutatók gyanakvó gondolkodása az újabb és újabb technológiák kialakulása kapcsán, mivel az idő és a távolság jelentőségének csökkenését erőteljesen kiemelik. Peter Hagget, Geográfia – Globális szintézis című könyvében (2006) arról ír, hogy manapság nem a földrajz veszít jelentőségéből, hanem inkább a távolság. A földrajzi tér fontossága megkérdőjelezhetetlen, csupán a távolság szerepe értékelődött le a technikai fejlődés gyorsuló ütemének eredményeképp. Azt gondolom, hogy az eddigi irodalmi áttekintésből egyértelműen kitűnik, hogy a távolság, mint kiemelten kezelendő telepítési tényező, egyre inkább veszít jelentőségéből, legyen szó bármilyen gazdasági tevékenységet végző vállalkozásról. A pénzügyi intézmények terén Gál Zoltán (2014, 184) fogalmazott meg egy számomra elfogadható magyarázatot a következőképpen: *„Az infokommunikációs eszközök bevezetésével a pénzpiacokon zajlott le leggyorsabban az átalakulás, amely egy „távolságok nélküli virtuális világ eljövételét” valószínűsítette.”*

3. A TELEPHELYVÁLASZTÁS GYAKORLATA

A regionális gazdaságtan legkiemelkedőbb kutatói közül többen (pl. Weber, Thüinen, Lösch) a termelő cégek minél előnyösebb elhelyezését garantáló tényezők meghatározására alkotottak elméleteket.

3.1. MÓDSZERTAN

Jelen kutatás Magyarország bankjainak és takarékszövetkezeteinek a térbeliségéhez kapcsolódik, így egyrészt primer kutatást (pénzintézeti honlapokról származó adatok), másrészt szekunder adatgyűjtést (TeIR, MNB adatbázisok) alkalmaz. A módszertan pénzintézeti fiókokkal kapcsolatos adatgyűjtésen, adatbázis építésen alapszik.

A tanulmányban felhasznált adatbázis 2017-es adatokat tartalmaz a banki, illetve takarékszövetkezeti fiókok területi elhelyezkedését illetően. Az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer legújabb adatai 2016-osak, így az egységes elemzés feltételeként 2017-ben saját adatgyűjtéssel kiegészítve valósítottam meg kutatásom. Ehhez a bankok (10 legkiterjedtebb fiókhálózattal rendelkező) és takarékszövetkezetek (2017-ben még jelenlévő összes) honlapján, illetve a Magyar Nemzeti Bank által közzétett hitelesítő táblában fellelhető fiókhálózatokra vonatkozó adatokat gyűjtöttem be. Az eredménye-

ket további szekunder adat- és információ (szakcikkek, hírek) gyűjtéssel alátámasztva mutatom be, illetve kitérek a 2018-as évben – az egyesületek tekintetében – befejeződő takarékszövetkezeti integráció által lefedett településgyűjtésekre is. Mindehhez a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szövetkezete által közzétett 12 regionális takarékszövetkezet jelenlegi fiókhálózatát határoltam le az előzőekben bemutatottal megegyező adatgyűjtési módszerrel.

A bankfiókok sűrűségét társadalmi megközelítés szempontjából is fontosnak tartom, mivel ezen nézőpont egyszerű mutatók segítségével mérhetővé teszi az általam vizsgált intézmények területi kiterjedését lakosságszámra vetítve. A területi egységre (településre, járásra) jutó fiókszámot kívül ezért az egy fiókra jutó lakosok számát is vizsgáltam. Ez esetben az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer 2016-os adataira támaszkodtam, mivel a teljes pénzügyi jelenlétet szerettem volna figyelembe venni. A takarékszövetkezetekre jellemző településenkénti egy fiók miatt úgy vélem, hogy járásonként célszerű az említett mutatót figyelembe venni.

A kutatás háttéréül szolgáló módszertan alkalmas a pénzügyi intézetek területiségének és a takarékszövetkezeti integráció hatásainak az elemzéséhez. A településeket jellemző minden lényeges tényező (pl. jövedelem) ugyan nem kerül az elemzés középpontjába, de azt gondolom, hogy az integráció kapcsán ezen elemzések nélkül is izgalmas eredményeket kaphatunk.

3.2. PÉNZINTÉZETEK CSOPORTOSÍTÁSA

Az általam alkalmazott módszertan ismeretében elsőként a hitelintézetek (bankok, takarékszövetkezetek) csoportosítását ismertetem, mivel ennek kapcsán megismerkedhetünk a pénzügyi szolgáltatók gazdasági aránytalanságaival. Kereskedelmi bankjaink a Magyar Nemzeti Bank (2005) által alkalmazott elemzési csoportokra osztva (mérlegfőösszegüket tekintve) jelentős különbségeket mutatnak (2. táblázat). A csoportosítás a következő kritériumok figyelembevételével történik:

- nagybank: a szektor mérlegfőösszegéből (MF) a bankok részesedése eléri a 3%-ot;
- középbank: a szektor mérlegfőösszegéből (MF) a bankok részesedése eléri az 1%-ot;
- kisbank: a szektor mérlegfőösszegéből (MF) a bankok részesedése nem éri el az 1%-ot.

2. táblázat: A magyarországi bankok Magyar Nemzeti Bank szempontrendszere szerinti besorolása (%), 2017

Table 2 Classification of Commercial Banks in Hungary by the Criteria of the Central Bank, 2017

Besorolás	MF arány összesen (%)	Bank neve	MF arány (%)
nagybank	87%	OTP Bank	24,9%
		Citibank	24,3%
		Oberbank	11,7%
		K&H Bank	5,7%
		UniCredit Bank	5,2%
		Raiffeisen Bank Zrt.	4,1%
		Erste Bank	4,1%
		MKB Bank	3,9%
		CIB Bank	3,1%
középbank	8%	Magyar Fejlesztési Bank	2,4%
		Budapest Bank	2,0%
		Eximbank	1,6%
		ING Bank	1,0%
		Takarék Kereskedelmi Bank	1,0%
kisbank	5%	Merkantil Bank	0,7%
		Sberbank	0,7%
		Gránit Bank	0,6%
		Takarékbank	0,6%
		Commerzbank	0,6%
		KDB Bank	0,4%
		Bank of China	0,3%
		MAGNET Bank	0,2%
		Magyar Cetelem Bank	0,2%
		Deutsche Bank	0,2%
		DUNA Takarékbank	0,1%
		Sopron Bank	0,1%
		NHB Növekedési Hitel Bank	0,1%
		Porsche Bank	0,1%
		Polgári Bank	0,1%
BN P-Paribas Bank	0,0%		

Forrás: MNB és az e-beszámoló adatai alapján saját szerkesztés

Várhegyi (1995) kutatási eredményei szerint a nagybankok mérlegfőösszeg aránya közel 66% volt az 1990-es években. Az általam gyűjtött adatok ismeretében (2. táblázat) kijelenthetjük, hogy 2017-re jelentősen növekedett a szegmens bank-szektoron belüli jelentősége (mérlegfőösszegük aránya 87%). Az eredmények kapcsán megállapítható, hogy a bankpiaci versenyt napjainkban is a nagybankok versenyének tekinthetjük, hiszen a bankszektor mérlegfőösszegének közel 90%-át teszik ki. A 3.3.1 alfejezetben kitérek rá, hogy mindez a fiókhálózat kiterjedtségé-

vel is összefüggésben lehet, mivel az ügyfelek általi elérhetőség és az ügyintézés lehetőségének országos szintű biztosítása a nagybankok számára a legfontosabb.

A takarékszövetkezetekkel összefüggésben mindenképpen megemlítendő a szövetkezeti bankrendszer elnevezés, ami a szakirodalom (Laczó, 1993) szerint az üzleti hitelezésre szakosodott helyi szövetkezeti bankok hálózatát jelenti, továbbá magába foglalja a hitel- és takarékszövetkezeteket. Csák (2000) szövetkezeti gyökereket érintő kutatásai hozzájárultak a szövetkezeti bankrendszerek csoportosításához a következők szerint:

- kétszintű rendszer (szövetkezetek közvetlen kapcsolódása a központi bankhoz, pl. Hollandia);
- háromszintű rendszer (szövetkezetek és a központi bank között önálló szervezetek, pl. Olaszország);
- háromszintű vegyes rendszer (az előző kettő keveréke, pl. Németország).

A Magyarországra jellemző szövetkezeti bankrendszer hazánk történetiségének köszönhetően kezdetben a német modell (Raiffaisen, Schultz-Delitzsch) szerint alakult, segítve az agrártermelők és kisiparosok gazdasági tevékenységeit. Fejlődésük azonban 1952-ben megtorpant, majd megkezdődött a takarékszövetkezeti hálózat kialakulása (Csák, 2000). A német modell megfelelő adaptálása sikeres üzletpolitikát eredményezhetett volna a szövetkezeti bankrendszer szereplőinek. Moizs (2015) álláspontja szerint a siker kulcsa a szubszidiaritásban rejlik, azaz abban, hogy a döntések mindig azon a szinten születnek, ahol a szükséges információk rendelkezésre állnak. Országunkban ez nehézségekbe ütközik, amit a 2013-as integrációs törvény előtti integrációs próbálkozások problematikái (pl. egyetértés hiánya, saját érdek előtérbe helyezése) is jeleztek számunkra.

Bodnár és munkatársai (2015) a takarékszövetkezeteket vizsgálták az integráció 2015-ben már érezhető hatásainak figyelembevételével. Megállapításaik szerint maga a folyamat a 2013. július 12-én kihirdetett integrációs törvény (2013. évi CXXXV. törvény) által kapott szabályozási keretet. A korábbi kezdeményezések kudarcjai miatt a jogalkotó a szektor egységesítésére és versenyképességének növelésére törekedett. Pénzügyi stabilitása érdekében szükségesnek ítélte egy restriktív, kötelező intézményi tagságon és kockázatvállaláson alapuló szervezetnek a kialakítását. A törvény által így létrejött a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete (SZHISZ), mely intézménynek a Takarékbank vált a központi bankjává, összefogva az összes takarékszövetkezetet. A törvény céljai közé tartozott egy egységes informatikai rendszer kialakítása is, mely leegyszerűsíti a takarékszövetkezeti szektor számlavezetési folyamatait, illetve növeli a szolgáltatások színvonalát. Emellett szükségessé vált az akkori rendszer heterogenitásából fakadó jogszabálysértések számának a csökkentése, hiszen a már említett tényezőkkel (pl. szolgáltatások alacsony színvonala, szabálysértések) együtt ez is a bizalom fenntartásának egy alkotóeleme. Az informatikai területeken történő együttműködések következményeképpen a Takarékbank közre-

működésével 1994-ben létrejött a Takinfo Kft., mely cég feladata az informatikai rendszerek egységesítésének sikeres lefolytatása volt. Tanulmányom jövőbeli folytatásaként szeretnék majd félig strukturált mélyinterjúkat készíteni, melyek során megismerhetem a takarékszövetkezetek, illetve a Takinfo Kft. képviselőinek az integrációról alkotott véleményét, illetve a fejlesztésekhez fűződő viszonyukat. Bodnárnak és munkatársainak (Bodnár et al., 2015) a kutatása kiterjedt még az úgynevezett Takarékpont együttműködésre is, melynek célkitűzése a termékek (pl. befektetési, biztosítási) egységesítése volt. 2015 elején viszont csak 23 takarékszövetkezet volt része a kooperációnak, így ezen elképzelés jelentősége elhanyagolhatóvá vált.

3.3. FIÓKSÚRÚSÉG VIZSGÁLATA

3.3.1. PÉNZINTÉZETEK TERÜLETI MEGOSZLÁSA

Összegyűjtöttem a Magyarországon fellelhető kereskedelmi bankok, illetve a 2017-ben még jelenlévő takarékszövetkezetek (61 db) fiókjainak a települési elhelyezkedésre vonatkozó adatait. Elemzéseim során ezen adatbázis különböző szempontú áttekintését fogom bemutatni. A 3. táblázatban megtekinthető a hazánkban fellelhető kereskedelmi bankok köre és települési szintű jelenlétük annak érdekében, hogy fiókhálózataik nagyságáról (kiterjedtségéről) előzetes képet kaphassunk. Az adatok alapján említést érdemel, hogy a hazánkban megtalálható bankok körülbelül fele (14 bank) rendelkezik húsz, vagy annál több településen bankfiókkal. Elemzésem bankok szemszögéből történő megvalósítása kapcsán azonban fontosnak tartok két tényezőt:

- a vizsgálatba bevont bankok önálló fiókkal rendelkezzenek;
- a vizsgálatba bevont bankok a takarékszövetkezeti rendszertől függetlenek legyenek.

Módszertanom szempontjából kulcsfontosságúnak tartom négy pénzüintézet (Magyar Fejlesztési Bank, Takarékbank-Duna Takarékbank-Takarék Kereskedelmi Bank hármas) jellegzetességeinek az ismertetését. Előbbit azért, mert úgynevezett „MFB Pontok” hálózatán keresztül működik, ami annyit jelent, hogy 411 „fiókja” a Takarékbank, a B3 TAKARÉK Szövetkezet, a Budapest Bank, a Takarékbank Kereskedelmi Bank, valamint az OTP Bank, az MKB Bank, a Gránit Bank és az NHB Növekedési Hitel Bank megkülönböztetett fiókjai és tagintézményei (<https://mfb.hu/mit-kell-tudni-az-mfb-pontokrol-s5>). Utóbbiak közül a Takarékbank és a Takarékbank Kereskedelmi bank jelenleg is a takarékszövetkezeti integráció részét képezik, miközben a Duna Takarékbank bankká alakulásának következtében nem kellett, hogy tagjává váljon az integrációs szervezetnek.

3. táblázat: Kereskedelmi bankok települési jelenléte Magyarországon (db), 2018
Table 3 Commercial Banks' local presence in Hungary, 2018

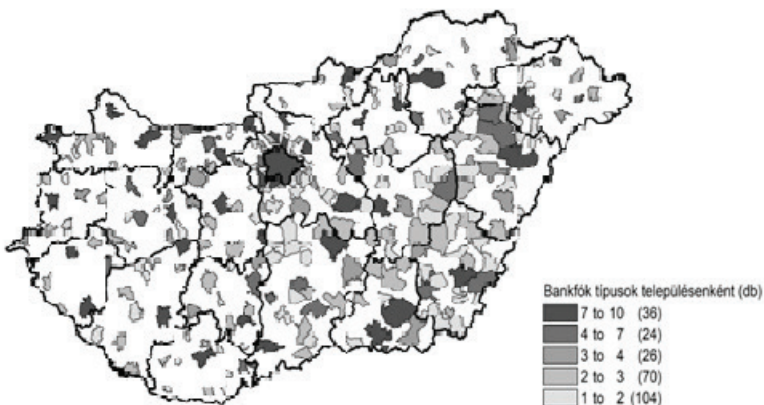
Bank neve	Település (db)	Bank neve	Település (db)
Magyar Fejlesztési Bank	411	Eximbank	12
OTP Bank	253	Növekedési Hitel Bank	10
Takarékbank	172	Oberbank	10
K&H Bank	145	Magnet Bank	4
Erste Bank	77	Commerzbank	4
Budapest Bank	65	Citibank	2
MKB Bank	57	Bank of China	1
Raiffeisen Bank	49	BNP-Paribas Bank	1
CIB Bank	42	Deutsche Bank	1
Polgári Bank	23	Gránit Bank	1
UniCredit Bank	20	ING Bank	1
Duna Takarékbank	20	KDB Bank	1
Takarék Kereskedelmi Bank	20	Magyar Cetelem Bank	1
Sberbank	20	Merkantil Bank	1
Sopron Bank	12	Porsche Bank	1

Forrás: MNB hitelesítő tábla és a bankok saját honlapja alapján saját szerkesztés

A tanulmány további részében a földrajzi lefedettség tekintetében relevánsabb, legalább húsz településen bankfiókkal rendelkező kereskedelmi bankokat vonom be elemzéseimbe (3. táblázat, 2. ábra).

2. ábra: Kereskedelmi bankok heterogenitása településenként, 2017

Figure 2 Heterogeneity of Banks per Place, 2017

Forrás: MNB hitelesítő tábla és a bankok honlapja alapján saját szerkesztés

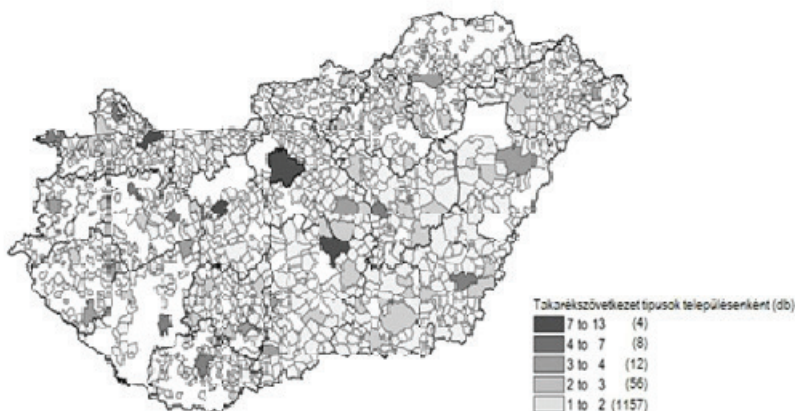
A legtöbb különböző kereskedelmi bank, így a legnagyobb verseny az ügyfelekért a fővárosban, illetve a megyeszékhelyeken jellemző. A bankok területi elhelyezkedésének az érdekessége, hogy az ország nyugati részének a lefedettsége jelentősen jobb, mint a dél-keleti területeké. Ennek egyik oka az lehet, hogy nyugaton a – egyenletlenül elhelyezkedő – települések pénzügyi centrumként, agglomerációként funkcionálnak és vonzáskörzetük szélesebb körű, mint keleti társaiknak. Hazánkat nyugatról Ausztria határolja, mely ország potenciális munkahelyeket kínál a magyar lakosság számára, így kialakítva egy olyan helyzetet, minek következtében elszívja a magyar bankok ügyfélkörének egy részét. A dél-keleti erősebb tömörülésre hatással lehet a lakónépesség közép- és dél-nyugatinál magasabb száma. Az aprófalvak jelenlétének alacsonyabb szintje is előnyt jelent – a pénzügyintézetek számára – a nyugati területekkel szemben, mivel az ebből következő gazdasági és infrastrukturális fölény meglehetősen pozitív a vizsgált intézmények részére. Ennek következtében a nagyobb fiókhálózatokkal rendelkező bankok több településen is jelen vannak a keleti területeken.

A 3. ábrán szemléltetem a különböző takarékszövetkezetek településenkénti számát, mely így összevethető a bankokéval. A térkép áttekintésénél érdemes figyelembe venni, hogy a takarékszövetkezetek piaci részesedése 2013-ban csupán 4–6 % volt (Gál-Burger, 2013), ami úgy vélem máig sem változott (habár az integráció következtében létrejött regionális takarékok mérlegfőösszege – a korábban önállóan működőkénél – az egyesületek következtében jelentősen nagyobb), de ezzel ellentétben az általuk lefedett magyarországi terület a bankfiókokéhoz képest óriási. Az aránytalanság oka lehetett a sok (61 darab) különböző, külön-külön működő takarékszövetkezet léte, melyek szinte csak megyei lefedettséggel rendelkeztek, így nem tudtak a bankok hálózatához hasonló, valóban egységes lefedettséget biztosítani. A főváros, illetve a megyeszékhelyek kiemelt szerepe jelen esetben is feltűnő, azonban jóval több azon település száma, ahol csupán 1–2 takarékszövetkezetet találunk, így az egymás közötti verseny szerepe minimálisnak tekinthető. A kelet-nyugati fióktípus szám eltérése ezen esetben is feltűnő, aminek magyarázata részben a bankokéval lehet azonos, részben pedig a rendszerváltás előtti ipar és mezőgazdaság fejlesztésének a prioritizálásával.

3. ábra: Takarékszövetkezetek heterogenitása településenként, 2017

Figure 3 Heterogeneity of Cooperative Credit Institutions per Place, 2017

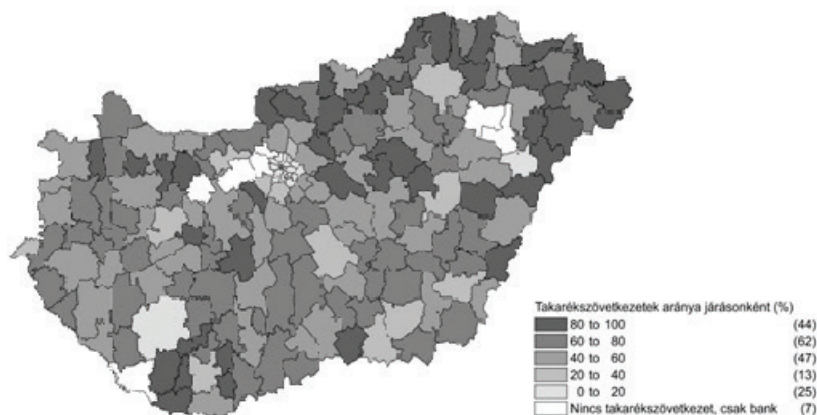
Forrás: MNB hitelesítő tábla és a takarékszövetkezetek honlapja alapján saját szerkesztés

A településszintű eredmények kapcsán kiemelendő, hogy a legnagyobb fiókhálózattal rendelkező kereskedelmi bankok 2017-ben összesen 260 különböző településen voltak elérhetők, miközben takarékszövetkezeteket 1 237 településen találhattunk. Takarékszövetkezeti fiókokat főként falvakban találhatunk, bankfiókok pedig inkább a városi terekre jellemzőek. Természetesen ennek egyik legfőbb oka az, hogy a bankok történelmi motiváltságukból kifolyólag még ma is profitorientáltabb tevékenységet folytatnak, mint a takarékszövetkezetek, habár az integrációs folyamatok (bővebben 3.4 fejezet) ezzel ellentétesen hatnak.

A települési szint áttekintését követően térjünk ki a járásokra is, mely elemzésnél a pénzügyi fiókok számának összességét vettem figyelembe. A 4. ábrán láthatjuk járásonként az összes előforduló takarékszövetkezeti fiók arányát a vizsgált pénzügyi fiókokon belül. Az elemzés során figyelembe vettem a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézetének a járások társadalmi és gazdasági profilja alapján kialakított legújabb, 2014. évi fejlettségi sorrendjét. A kutatás 25 indikátor (pl. vándorlási különbözet, 1 000 állandó lakosra jutó személygépkocsik száma, regisztrált vállalkozások 100 állandó lakosra jutó száma, nyilvántartott álláskeresők aránya) segítségével 1-től 5-ig osztályozta a járásokat (MKIK GVI, 2016).

4. ábra: Takarékszövetkezetek aránya járásonként, 2017

Figure 4 Rates of Cooperative Credit Institutions per District, 2017

Forrás: MNB hitelesítő tábla és a takarékszövetkezetek, illetve bankok honlapja alapján saját szerkesztés

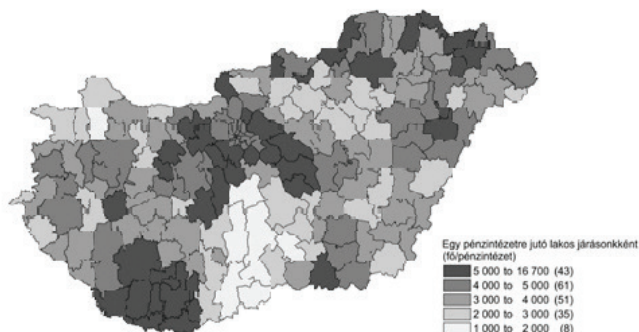
A térképre tekintve rögtön észrevehető, hogy hét járás nem rendelkezik takarékszövetkezeti fiókkal, csak bankival, miközben közülük az említett mutató szerint egy sem sorolható a 25 legfejlettebb járás közé. Csupán egy járás (Barcsi járás) szerepel a lista alsó negyedében, a legfejletlenebb járások között, a többi hat (Bicskei, Budakeszi, Hajdúböszörményi, Hajdúnánási, Móri és Pilisvörösvári járás) a középmezőnyt erősíti. Az eredményekből látszik, hogy a kereskedelmi bankok jelenléte a gazdaságilag fejlettebb, sikeresebb területekre koncentrálódik, miközben a takarékszövetkezetek elmaradottabb térségeket ellátó feladatköre még manapság is érződik. Az utóbbi észrevétel esetében az Észak-Magyarországi és Észak-Alföldi régiót emelem ki, mivel a takarékszövetkezeti jelenlét ezeken a területeken a legmeghatározóbb. A két régió a Dél-Alföldivel és a Dél-Dunántúllal kiegészülve az EUROSTAT 2015-ös jelentése alapján az egy főre jutó GDP szerint a legrosszabbul teljesítő európai régiók közé sorolhatók. A takarékszövetkezeti rendszerre ezért még manapság is jellemző az elmaradottabbnak tekinthető térségekben való jelenlét. Mindez arra enged következtetni, hogy a hazai gazdaság fejlettségének területisége a régiókat tekintve hazánkban jelentősen nem rendeződött át. Ezt támasztja alá a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara korábban említett kutatása is, melynek eredményei szerint a 2012 és 2014 közötti időszakban a járások közötti fejlettségbeli különbségek sem csökkentek (MKIK GVI, 2016). Véleményem szerint a területi egyenlőtlenségek (gazdasági) teljesfokú kiegyenlítése a megvalósítható lehetőségek egyenetlen földrajzi eloszlása miatt ellehetetlenül, azonban a fejlettségbeli eltérések mértékei csökkenthetők.

3.3.2. TÁRSADALMI MEGKÖZELÍTÉS, NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

Az eddigiekben a 2017-ben működő 61 takarékszövetkezet, illetve a tíz legkiterjedtebb fiókhálózattal rendelkező kereskedelmi bank fiókjainak területiségéről olvashattunk. A bankok oldaláról közelítve az említett módszertant kiemelendő, hogy mint korábban is láthattuk, „kisebb” bankok is működnek országunkban. Ezek létrejötte több módon (pl. átalakulás takarékszövetkezetből – pl. Pannon Takarékos Bank Zrt., Közép- és Kelet Európában központi szerep kialakítása – pl. Bank of China) is történhetett, de működésük sajátosságaiból adódóan fiókjaik jellemzően kevesebb településen találhatóak meg hazánkban. A települési jelenlét alapján kiválasztott bankok takarékszövetkezetekkel való összevetése az előzőekben elegendő volt ugyan a legjellemzőbb eltérések feltárására, de a lakosságszám figyelembevétele mellett már úgy vélem, hogy a pénzintézetek (bankok, takarékszövetkezetek) összességét kell vizsgálnom.

Az 5. ábrán ezért az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adatbázisában megtalálható legfrissebb, 2016-os adatok alapján tekinthetjük meg az egy pénzintézetre jutó állandó lakosok számát. Ez esetben az előzőekben megismert információknál már árnyaltabb kép tárul elénk. A legkisebb fióksűrűséggel (állandó népesség/fiókszám) az aprófalvas településhálózattal rendelkező Baranya megye szinte összes járása, illetve Észak-Magyarország, Közép-Dunántúl és Közép-Magyarország bizonyos területei jellemezhetők. Utóbbiak a szuburbanizáció hatásai miatt kialakuló lakosságszám növekedés következtében kerülhettek ilyen helyzetbe. A munka miatt ingázó lakosságra azonban jellemző, hogy pénzügyeit is a munkahelyiül választott településen (leginkább fővárosban, megyeszékhelyen, városban) végzi, nem pedig a lakhelyén. Emiatt a budapesti leterheltség a térképen ábrázoltnál magasabb lehet, ezt azonban pontos banki adatok nélkül kimutatni nem lehetséges.

5. ábra: Egy pénzintézetre jutó lakosok száma járásonként, 2016 (fő/pénzintézet)
Figure 5 Inhabitants per Financial Institution in Districts, 2016 (capita/financial institution)

Forrás: TeIR (KSH területi statisztikai adatok rendszere és TETA) adatok alapján saját szerkesztés

A szegényes infrastruktúrával és aprófalvas településhálózattal rendelkező településekre pedig jellemző az elöregedő és alacsonyszámú népesség, emiatt a pénzügyi intézetek számára sem potenciális fiókhelyek. Látható tehát, hogy a fiók-sűrűség társadalmi megközelítése is egy összetett rendszerként kezelendő.

A Világbank adatai^[2] alapján 2016-ban Kelet-Közép-Európa országaiban (Ausztria, Csehország, Horvátország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szlovákia, Szlovénia) átlagosan 3 990 lakos jutott egy pénzügyi intézetre. Országunkban ez az átlagérték 6 803 fő/pénzügyi intézet volt, ami alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy pénzügyi intézeti ellátottságban az említett régióban hazánk átlag alatt teljesít. A 6. ábrán áttekinthető Magyarország és a szomszédos országok 100 ezer felnőtt (15 éves vagy afelötti) lakosra jutó bankjainak a száma, ami a társadalmi megközelítés egy újabb nemzetközi összehasonlítását teszi lehetővé számunkra. A diagram alapján megállapítható, hogy Ukrajna helyzete a legrosszabb, melyhez az elmúlt évek történései is hozzájárultak.

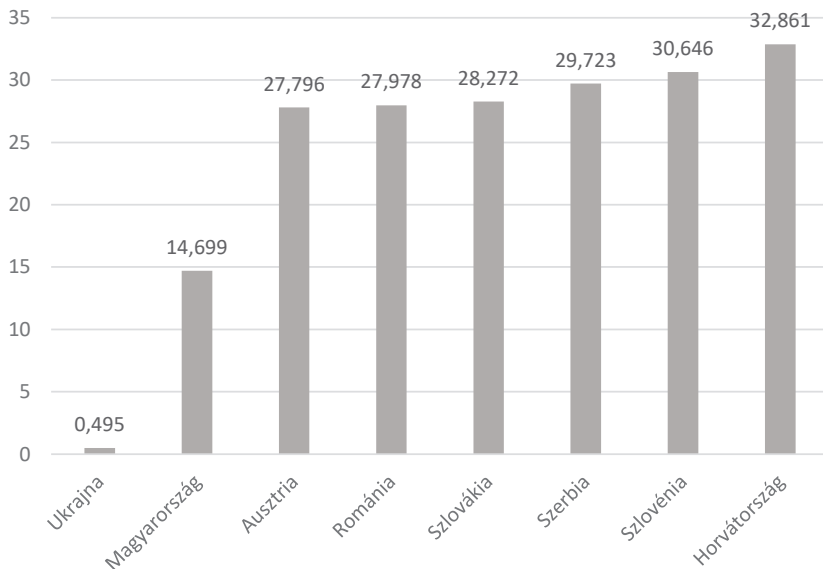
Ukrajnának államcsőd közeli helyzettel kellett szembenéznie a 2013–2016-os időszakban. Ennek kivédéséhez hozzájárult többek között a lebegő árfolyam bevezetése, az inflációmérés, illetve a bankszektor racionalizálása. A pénzügyi intézeti szektorban a 180 működő bank közül több, mint 50-et felszámoltak az említett időintervallumban (Tálas, 2017). Az ottani politikai helyzet természetesen a gazdaság más szereplőinek (pl. vállalatok, magánszemélyek) sem kedvez, így a pénzügyi szektor működése nehézségekbe ütközik. A nemzetközi és hazai politikai, illetve gazdasági körülmények tehát jelentősen befolyásolhatják egyes országok pénzügyeit.

Magyarország ettől eltérő okok miatt (pl. megkésett integrációs folyamatok) az utolsó előtti helyen áll a 100 ezer főre jutó bankok általános készített listáján, ami, mint láttuk Kelet-Közép-Európában nem tekinthető kiemelkedőnek. A szomszédos országokban Ukrajna kivételével mindenhol szinte kétszer annyi bank áll a lakosság rendelkezésére. A fejlett országok (pl. Ausztria, Németország, Hollandia) szövetkezeti mozgalmak által indított integrációs törekvések Kiss (2009) és Jons (2001) kutatásai alapján gyorsabban és sikeresebben zajlottak le, mint hazánkban. A kisbankok emiatt megőrizhették önállóságuk és 20–30%-os piaci részesedéssel rendelkeznek, ami a magyar takarékokra jellemző 4–6%-hoz mérten kiemelkedőnek tekinthető.

[2] <https://data.worldbank.org/indicator/FB.CBK.BRCH.P5?view=chart> (Letöltve: 2018.08.12)

6. ábra: 100 ezer főre jutó bankok száma, nemzetközi kitekintés, 2016 (bank/fő)

Figure 6 Number of Commercial Bank Branches, 2016 (per 100 000 adults)

Forrás: Világbank adatai alapján saját szerkesztés

Az országos ráták alacsony értéke (pl. Magyarország) pedig a neoklasszikus elmélet (pénzügyi központok) túlzott jelenlétét jelezheti számunkra, ami a funkcionális távolságok magas szintjére utalhat.

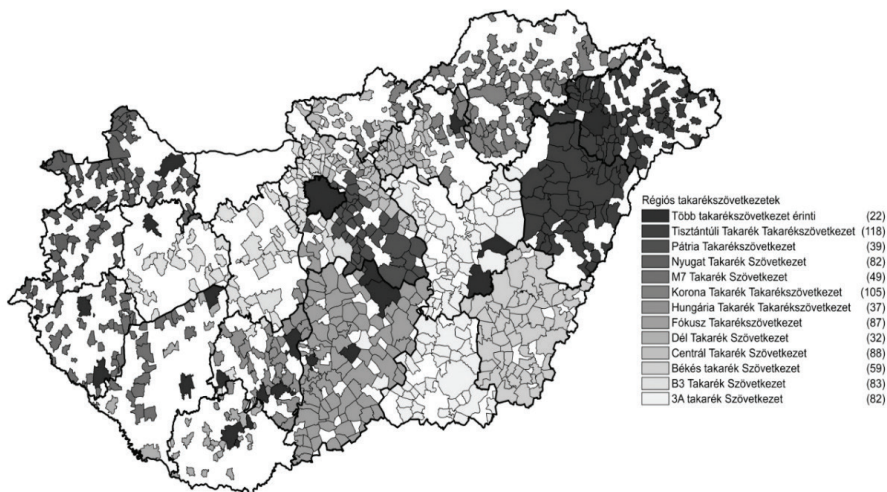
3.4. A TAKARÉKSZÖVETKEZETI INTEGRÁCIÓ EREDMÉNYEI

A pénzügyi intézetek fióksűrűségét jellemző adatok vizsgálatával elegendő információval rendelkezünk a 2018-as takarékszövetkezeteket érintő változások áttekintéséhez. A 7. ábrán láthatjuk a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szövetkezete által közzétett, 2018-tól jelenlévő 12 regionális takarékszövetkezet fiókjai által lefedett településeket. A korábban áttekintett adatok szerint 2017-ben összesen 1 237 településen találhattunk takarékszövetkezeteket. A „takarékszövetkezeti régiók” által lefedett terület azonban 30%-kal kevesebb (883 darab) települést érint. Az integráció hatásai 2017-ben leglátványosabban Komárom Esztergom megye takarékszövetkezeit érintették, mivel pl. a Kelet és a Savaria Takarékszövetkezetnek több fiókja bezárt. Utóbbi az év folyamán meg is szűnt, miközben a Kelet Takarékszövetkezet a Tiszántúli Takarékszövetkezet részeként folytatta működését (<http://tion.hu/news/2867/novembertol-indul-a-tizsantuli-takarek>).

A regionális takarékszövetkezetek közül több megtalálható 22 településen (pl. Budapest, Kecskemét, Pécs, Nyíregyháza, Pápa, Paks, Siófok), melyek

leginkább megyeszékhelyek, illetve magasabb népességszámmal jellemezhető városok. Átlagosan 75 településen vannak jelen a regionális takarékszövetkezetek. A szélsőértékek (maximum: 119 település, minimum: 42 település) figyelembevételével képzett terjedelem (8. ábra alapján) 77 települést tesz ki, ami úgy vélem jelentős kiterjedés és lefedettségbeli különbségeket reprezentál számunkra. Megyék tekintetében Komárom-Esztergom megyének csupán két településén található takarékszövetkezet, miközben Pest megye (113 település) után Bács-Kiskun megye 89 településsel vezeti a sort.

7. ábra: Régiós takarékszövetkezetek (12) települési jelenléte Magyarországon, 2018
Figure 7 Regional Cooperative Credit Institutions (12) in Hungarian Settlements, 2018

Forrás: takarékszövetkezetek honlapja alapján saját szerkesztés

Magyarország tervezési-statisztikai régióinak felosztását nem követik a „takarékszövetkezeti régiók”, egymás átfedése viszont települési szinten 2,5%-ban határozható meg. Központjaik (a 7. ábrát követő sorrendben: Hódmezővásárhely, Szentgál, Békéscsaba, Veresegyház, Pécs, Jászszenlászló, Bonyhád, Miskolc, Zalaegerszeg, Győr, Gyömöre, Debrecen) csupán Győr, Zalaegerszeg és Pécs esetében egyeznek meg a 22 említett településsel. A fővárosban pedig a kereskedelmi bankokkal ellentétben nem található központként jegyzett fiókot.

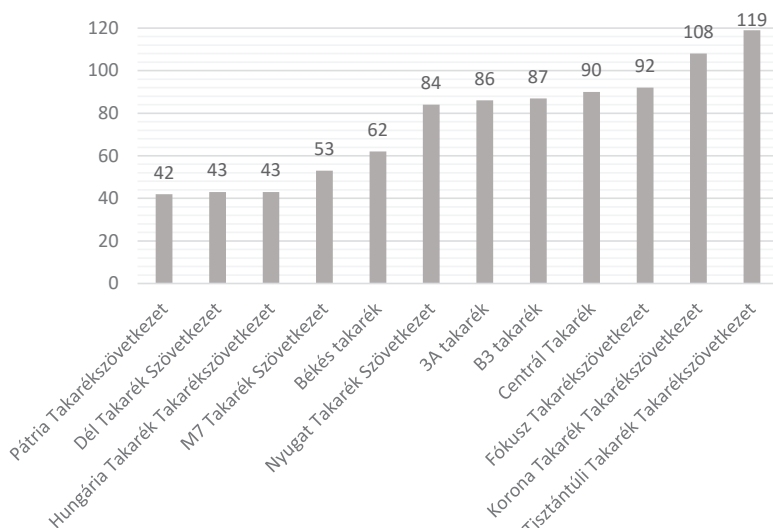
A 8. ábra szemlélteti számunkra a regionális takarékszövetkezetek által lefedett területek mértékét a 22 település bevonásával, hiszen működésük ezen térségekre is kiterjed. Adatbázisom elemzése alapján a takarékszövetkezetekre minden esetben jellemző, hogy legalább egy települést megosztanak egy másik takarékkal. Érdekesség, hogy a megközelítés módosítása következtében a Pátria Takarékszövetkezet került a lista végére (7. ábrával összevetve), mivel a Dél Takarékszövetkezet 11 településen osztozik más szövetkezetekkel. A települések megoszlása jelen

esetben is egyenlőtlennek tűnik, hiszen a kiterjedésbeli különbségek még így is jelentősek. A 60-nál kevesebb településen jelenlévő takarékszövetkezetek jellemzően a dél-dunántúli (Baranya, Tolna, Somogy megye), közép-magyarországi (Pest megye és Budapest), közép-dunántúli (Fejér megye) és nyugat-dunántúli (Zala megye) tervezési-statisztikai régióinkban találhatók. Utóbbiak a Központi Statisztikai Hivatal 2016-os egy főre jutó bruttó hazai termékre vonatkozó adatai alapján Magyarország legjobb gazdasági helyzetben lévő megyéi közé sorolhatók. Eközben Baranya és Somogy megye – mint ahogy azt az EUROSAT-os adatok is tükrözték – a legrosszabbul teljesítő megyéink közé tartoznak.

8. ábra Régiós takarékszövetkezetek jelenléte Magyarországon, 2018

Figure 8 Regional Cooperative Credit Institutions in Hungary, 2018

Forrás: takarékszövetkezetek honlapja alapján saját szerkesztés

Baranya és Somogy megye három regionális takarékszövetkezet által is érintett (lásd az 1. ábra), miközben ezeken a területeken láthattuk a legkevesebb regionális takarékszövetkezeti fiókkal rendelkező települést. Közép-Magyarország területén 6 különböző takarékszövetkezet fiókjait találhatjuk meg, de ez földrajzi elhelyezkedéséből és gazdasági funkciójából adódóan érthető. Az adatok alapján úgy tűnik, hogy igazolódik azon felvetésem, miszerint az átfedések megnehezíthetik a takarékszövetkezeti szektor „takarékszövetkezeti régiók” szintjén történő tanulmányozását.

4. ÖSSZEGZÉS

A tanulmányban megismerkedhettünk a bankok és takarékszövetkezetek Magyarországra jellemző térbeliségével, miközben áttekintettük a takarékszövetkezeti integráció utolsó évének eredményeit. A pénzintézetek történetiségét vizsgáló szakirodalmakból megtudhattuk, hogy a települési, helyi jelenlét a lakossági ügyfelek kiszolgálása kapcsán kulcsfontossággal bír. Az elérhetőség, így az információkhoz való hozzáférés is létfontosságúnak bizonyult, ami arra enged következtetni, hogy nem csak globális szinten érdemes a pénzügyi földrajz aspektusában vizsgálatokat végezni. A takarékszövetkezeti integráció lehetőséget teremtett egy pénzintézeti hálózatátalakulás elemzésére.

A 2018-as adatok áttekintését követően megállapíthatjuk, hogy a hazánkban lezajlott takarékszövetkezeti integráció által nem sikerült azonos, illetve hasonló kiterjedésű (települési jelenlét) egyesüléseket („takarékszövetkezeti régiókat”) létrehozni. A takarékok által lefedett területek ugyanis, mint láttuk jelentősen eltérnek egymástól. Magyarország hét tervezési-statisztikai régiójának földrajzi határait sem követik az egymással részben átfedésben is álló „takarékszövetkezeti régiók”. A megyehatárokon átívelő takarékszövetkezetek a szolgáltatásaik elérhetőségi körein, illetve a rendelkezésükre álló tőkék nagyságán jelentősen javítottak, azonban egy esetleges Takaréék Bank központú országos fiókhálózat kialakítása még jelentős időráfordítással járna. Az eredmények tükrében kijelenthető, hogy 2017-ről 2018-ra a fiókracionalizálások következtében 30%-kal (354 településsel) kevesebb településen található takarékszövetkezeti fiókot, de a hálózat struktúrája (kevésbé és jobban preferált területek) nem változott jelentősen. A kereskedelmi bankok egy része kevesebb fiókkal, de országos lefedettséggel (lásd 3. táblázat) rendelkezik, ami jelentős előny számukra. A vidéki területek kapcsán legismertebb bank az Országos Takaréék Pénztár (OTP) 2017-ben 253 településen rendelkezett fiókkal, ami csupán egynegyede a takarékszövetkezetek által 2018-ban érintett 883-nak. Ebből következően az ország egészét lefedő, takarékbank központú, egységes takarékszövetkezeti hálózat valóban egy tőkeerős, jelentős területi lefedettséggel rendelkező pénzintézeti egységet alkotna. A bevezetésben is említett egységes Takarékbank (12 takarékszövetkezetből) kialakítása a mérlegfőösszeg és eszközállomány jelentős növekedésével járna (negyedik lehetne a nagybankok sorában), miközben jövedelmezőségben és hatékonyságban még így is elmaradna a kereskedelmi bankoktól. A fiókok számát tekintve a takarékszövetkezeti szektor kiterjedése nagyobb (több településen van jelen), mint a bankszektor, de folytatódó fúziók révén költségcsökkentési céllal újabb fiókracionalizálási hullám kezdődhet meg, ami a már meglévő ügyfélkörre is hatni fog.

A takarékszövetkezeti fiókokkal rendelkező települések száma tehát magas, habár a digitális világ folyamatos térnyerése, illetve a globalizáció terjedése a kutatók egy részét a távolság, illetve a földrajz „halálára” enged következtetni, hiszen az óriási transznacionális vállalatok is ezt kihasználva működhetnek világszerte (Morgan, 2001). Véleményem szerint a pénzintézetek élhetnének az online

lehetőségek egyre szélesebb körű, valamint a személyes érintkezés nélküli ügyintézés alkalmazásával, de az emberek erre teljes mértékben átállni még nem állnak készen. Perszonalitásunkból adódóan a fizikai jelenlét még mindig biztosítéka a bizalmi alapon meghozott, általunk preferált döntéseinknek. Alátámasztja állításom Graham és Morgan álláspontja is, miszerint a nonverbális kommunikáció által hordozott információk magas szintje miatt az infokommunikáció nem lesz képes helyettesíteni a személyes jelenlétet (Graham, 1998; Morgan, 2001). A takarékszövetkezetek ügyfélköréből adódó legfontosabb tulajdonsága, az ügyfélismeret pontosan ezen bizalmi alapú gondolkodásmódból adódik. Ügyfélkörük bővítését, fiatalítását azonban fontos feladatuknak tartják, ezért is indították el országunkban az úgynevezett „Takarék Smart Point” szolgáltatást. Az elsőként Alcsútdobozon (B3 Takarékszövetkezet üzemelteti Fejér Megyében) 2017-ben megnyitott alkalmazottak nélküli fiók teljesen automatizált és a bankok hasonló szolgáltatásai mellett részben postai szolgáltatások lebonyolítására is alkalmas. A takarékok az innovációk ellenére természetesen szeretnék megőrizni a személyes ügyintézésből származó értékeiket. (<https://portfolio.hu/finanszirozás/bankok/alkalmazottak-nelkuli-hipermodern-fiokot-nyitott-az-egyik-magyar-takarek.267325.html>) A Takarékcsoport (tagjai: Takarékcsoport Kereskedelmi Bank, Takarékbank, Takarékszövetkezetek) ezen lépésével viszont úgy vélem, hogy csökkentheti a város-falu dichotómiát, mivel az efféle innovációk a nagyvárosokra jellemzőek. A kereskedelmi bankoknak pedig figyelniük kell a szövetkezetek stratégiai újításaira, hiszen a gyors integrációval járó hiányosságok pótlásával (pl. szolgáltatásintegritás) akár jelentős versenytársaikká is válhatnak.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány a “Nemzetköziesítés, oktatói, kutatói és hallgatói utánpótlás megteremtése, a tudás és technológiai transzfer fejlesztése, mint az intelligens szakosodás eszközei a Széchenyi István Egyetemen” elnevezésű, EFOP-3.6.1-16-2016-00017 azonosítóval ellátott projekt keretében készült.

IRODALOMJEGYZÉK

- Banai Á.-Király J.-Nagy M. (2010) Az aranykor vége Magyarországon: Külföldi szakmai és lokális tulajdonú bankok – válság előtt és válság után. *Közgazdasági Szemle*, 57, 105–131.
- Bodnár L.-Delikát L.-Illés B.-Szepesi Á. (2015) Takarékszövetkezetek + integráció = hatékonyabb pénzforgalom? *Hitelintézési Szemle*, 14, 3, 122–146.
- Boschma, R. (2005) Proximity and Innovation: A Critical Assessment. *Regional Studies*, 39, 1, pp. 61–74.
- Castells, M. (1996) *The Rise of the Network Society*. Blackwell, Oxford.
- Csák Cs. (2000) *Az integrált szövetkezeti hitelintézetek szervezeti és funkcionális megközelítése*. Doktori disszertáció. Miskolci Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc.

- Dow, S. (1994) European monetary integration and distribution of credit availability. In: Corbridge S.-Martin, R.-Thrift, N. (eds.): *Money, Power and Space*. Basil, Backwell, Oxford. pp. 149-164.
- EUROSTAT (2017): 2015 GDP per capita in 276 EU regions. EUROSTAT Newsrelease, 52/2017, Eurostat Press Office.
- Friedman, L. T. (2005) *És mégis lapos a föld: A XXI. század rövid története*. HVG Könyvek Kiadó, Budapest.
- Gál Z. (2010) *Pénzügyi piacok a globális térben - A válság szabdalta pénzügyi tér*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Gál Z. (2014) A pénzügyi piacok dimenziói: A pénzügyi földrajz frontvonalai és vizsgálati területei. *Földrajzi Közlemények*, 138, 3, 181-196.
- Gál Z. (2017) A magyar bankrendszer fejlődésének két évszázada: helyi bankoktól a globálisan függő bankrendszerig. *Közép-európai közlemények*, 10, 1, 23-35.
- Gál Z.-Burger Cs. (2013) A vidék bankjai? A magyar takarékszövetkezeti szektor hitelezési aktivitása. *Közgazdasági Szemle*, 60, 4, 373-401.
- Graham, S. (1998) The end of geography or the explosion of place? Conceptualizing space, place and information technology. *Progress in Human Geography*, 22, 2, pp. 165-185.
- Haggett, P. (2006) *Geográfia - Globális szintézis*. Typotex Kiadó, Budapest.
- Jons, H. (2001) Foreign banks are branching out: changing geographies of Hungarian banking, 1987-1999. In: Meusburger, P.-Jons, H. (eds.): *Transformations in Hungary: Essays in Economy and Society*. Physica-Verlag, Heidelberg. pp. 65-124.
- Kiss Gy. K. (2009) A „vidék bankja” megteremtésének dilemmái Magyarországon. *Hitelintézeti Szemle*, 8, 6, 496-515.
- Kohn M. (1998) *Bank- és pénzügyek, pénzügyi piacok*. Osiris Kiadó, Nemzetközi Bankárképző, Budapest.
- Laczó F. (1993) *A szövetkezeti bankok jogi és gazdasági működési feltételei piacgazdaságokban*. Szövetkezeti Kutató Intézet Kutatási beszámoló, Budapest.
- Lengyel I. (2010) A regionális tudomány „térnyerése”: Reális esélyek avagy csalfa délibábok?. *Tér és Társadalom*, 24, 3, 11-40.
- Lengyel I.-Rechnitzer J. (2004) *Regionális gazdaságtan*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
- Magyar Nemzeti Bank (2005) *Tájékoztató a felügyelt szektorok 2005. első félévi működéséről. Összefoglaló. 2. számú melléklet (Pénzpiac)*. Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete Elemzési és Kutatási Főosztály, Budapest.
- MKIK GVI (2016) *Fejlődő és leszakadó járások - 2012-2014: Magyar járások társadalmi-gazdasági profilja a Járási Fejlettségi Mutató alapján*. MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet. Budapest.
- Moizs A. (2013) Magyar szövetkezeti hitelintézetek szerepe az agrárfinanszírozásban. *Gazdálkodás*, 57, 3, 249-259.
- Moizs A. (2015) *A szövetkezeti hitelintézetek jogi szabályozásának alkotmányosságáról*. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs.
- Moizs A.-Szabó G. (2012) A szövetkezeti hitelintézetek története, jelenlegi rendszere és sajátosságai Magyarországon. *Hitelintézeti Szemle*, 11, 1, 67-85.
- Morgan, K. (2001) *The exaggerated death of geography: localised learning, innovation and uneven development*. The Future of Innovation Studies Conference, The Eindhoven Centre for Innovation Studies, Eindhoven University of Technology.

- Tálás P. (2017) Három évvel az ukrajnai hatalomátvétel után. *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, 10, 1, 61–80.
- Várhegyi É. (1995) A magyar bankpiac szerkezete – koncentráció, szegmentáltság, jövedelmi polarizáció. *Közgazdasági Szemle*, 42, 3, 218–235.

INTERNETES FORRÁSOK

- http://ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt014b.html?down=1144.9599609375
- <http://tion.hu/news/2867/novembertol-indul-a-tizszantuli-takarek>
- <https://data.worldbank.org/indicator/fb.cbk.brch.P5?view=chart>
- https://index.hu/gazdasag/2018/11/30/ezt_jelentette_be_a_takarekbank/
- <https://mfb.hu/mit-kell-tudni-az-mfb-pontokrol-s5>
- <https://portfolio.hu/finanszirozás/bankok/alkalmazottak-nelkuli-hipermodern-fiokot-nyitott-az-egyik-magyar-takarek.267325.html>
- <https://szhisz.hu/tovabbi-4-regionalis-takarekszovetkezet-kezdté-meg-mukodeset-az-uj-evben/>

JOGSZABÁLY

- 2013. évi CXXXV. törvény a szövetségi hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról